

HANDLEDNING

Filmtitel: Vi är bäst!

Regissör: Lukas Moodysson

Boktitel: Aldrig godnatt

Författare: Coco Moodysson

Rekommenderas för åldrarna 10-13 år

En filmhandledning av Maria Katerine Larsson

Introduktion

Bok och film är två olika medier eller uttryckssätt, var och en med sitt eget språk. När en bok filmatiseras måste berättelsen anpassas till filmmediet – detta kallas adaptation. I många fall innebär adaptationen att berättelsen förändras lite. Ibland måste delar av den tas bort eller tonas ned för att filmen inte ska bli för lång, ibland måste scener läggas till eller göras om för att bättre passa det filmiska uttrycket. Just därför är det så tacksamt att arbeta med både boken och filmen – vi får förståelse dels för att en berättelse kan ta form på olika sätt, dels för hur de olika medieformerna skriver text respektive film fungerar och förhåller sig till varandra. I dagens multimediala samhälle, där vi möter utsagor och hämtar information från en rad olika medietyper, är denna kunskap ovärderlig att ha; det är helt enkelt viktigt att kunna tolka såväl text som rörliga bilder och förstå hur budskap kommuniceras på olika sätt i de olika medierna.

När du som lärare arbetar med både bok och film kan du välja att läsa boken först och se filmen sedan, eller tvärtom. Det går också bra att arbeta fördjupat med delar av boken respektive filmen parallellt, till exempel för att jämföra hur en viss scen eller händelse i berättelsen uttrycks i bok respektive film. Tillsammans med eleverna kan du då upptäcka och analysera hur litteraturen och filmen använder sig av olika medel för att kommunicera och gestalta såväl skeenden som känslor och stämningar.

Berättelsen

Vi är bäst! är baserad på Coco Moodys seriealbum Aldrig godnatt från 2008. Lukas Moodyssons film är lite annorlunda uppbyggd rent berättarmässigt, men

följer precis som boken tre tjejkompisar och deras strävan att starta ett punkband, växa upp och bevara sin vänskap.

Historien utspelar sig på Södermalm i Stockholm 1982. Huvudpersonen är Bobo (som i boken heter Coco), hon är snart tretton år och bor med en ensamstående mamma. Tillsammans med bästa kompisens Klara engagerar sig Bobo i tidens politiska frågor, såsom kärnkraftens vara eller icke vara. Klara och Bobo är punkare, och trots att klasskamraterna hävdar att punken är död så kör tjejerna sitt eget race och struntar i att högsta modet föreskriver pastellfärger och ett glittrigt leende. På fritidsgården startar de ett band, till de manliga fritidsledarnas stora förtjusning. Genom sitt intresse för punkmusik träffar de några killar från Solna som också har ett band, och får uppleva hur den första kärleken kan komma emellan en vänskap – men också att vänskap är starkare än något annat.

Bok och film

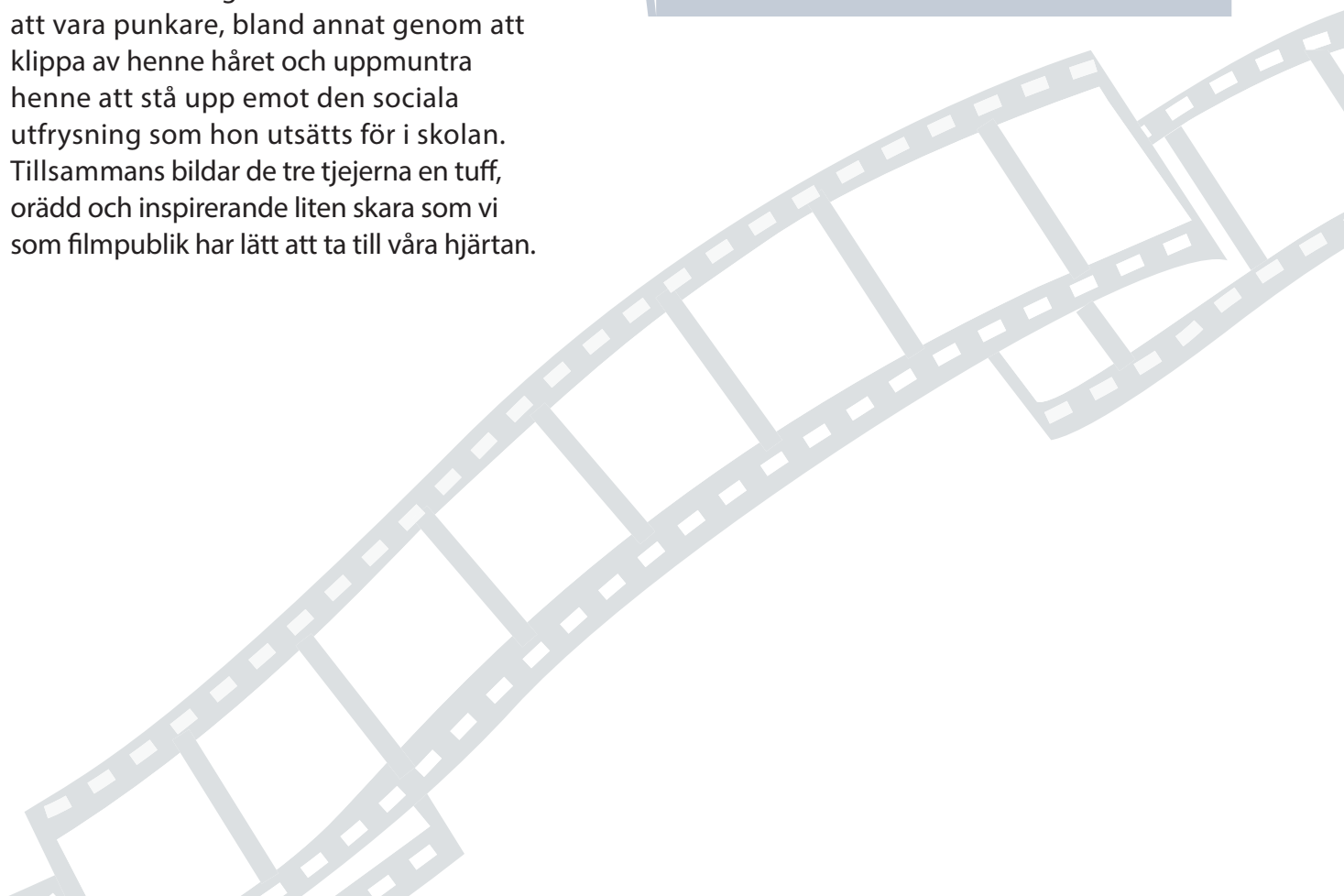
Boken Aldrig godnatt är klart självbiografisk och författaren skriver in sitt unga jag som huvudkaraktär med eget namn. Seriealbumet har till viss del en löpande dramaturgi, men är ändå – vilket är vanligt i serielitteraturen – en mer fragmentarisk uppbyggnad där enskilda episoder eller teman gestaltas i ord och bild i kapitel. Boken är skriven i jag-form, och även om mycket är fokuserat på dialog och teckningar så finns det också berättande text där Coco ger bakgrunden till en händelse, berättar hur hon känner eller hur hon ser på saker.

I filmen har en rad ändringar gjorts – inte minst dramaturgiskt. Istället för Coco heter huvudpersonen Bobo, och jagperspektivet är lite skjutet åt sidan så att vi som publik också får följa Klara närmare, och till viss del även skolkamraten Hedvig (som blir en ersättning för Klaras syster Matilda i filmen). Vänskapen mellan de tre tjejerna är huvudfokus i filmberättelsen. Här står också deras punkband mer i centrum, och konserten på fritidsgårdsfestivalen Tomterocken är filmens avslutning och kulmen istället för att – som i boken – vara en händelse av mindre betydelse mitt i berättelsen.

I filmen närmar sig Bobo och Klara den religiösa och seriösa Hedvig, eftersom hon spelar gitarr och de tänker att hon därför kan vara en tillgång i bandet. Hon lär dem lite enkla grunder och de lär henne att vara punkare, bland annat genom att klippa av henne håret och uppmuntra henne att stå upp emot den sociala utfrysning som hon utsätts för i skolan. Tillsammans bildar de tre tjejerna en tuff, orädd och inspirerande liten skara som vi som filmpublik har lätt att ta till våra hjärtan.

Förslag på övningar:

- När ni har läst boken, låt eleverna rita och skriva en händelse de minns särskilt väl ur berättelsen på en sida.
- Gör samma sak när ni har sett filmen. Jämför vilka händelser/scener eleverna har valt, hur de var olika i bok och film och diskutera i helklass.
- Dela in eleverna i mindre grupper och låt varje grupp välja en scen ur filmen som de ritar som en rad serierutor. Låt dem skriva repliker till, men ingen berättande text – det ska framgå i bilder/repliker. Grupperna redovisar sedan för klassen och visar scenen i filmen de har valt, samt berättar om skillnader och likheter med sin seriestrip.

Det filmiska språket

Vi är bäst! utspelar sig 1982, och detta visas tydligt i de olika konstnärliga element som bidrar till gestaltningen i en film – framför allt genom kostym, mask och scenografi.

Kostym handlar, precis som det låter, om vilka kläder de olika karaktärerna bär. Kläderna berättar något om karaktären, hur hen är, och har ännu större betydelse på film än i "verkliga livet" för att förmedla en sorts identitet – genom att klä en karaktär på ett visst sätt får vi veta mycket om hen som då inte behöver komma fram i exempelvis repliker. Men kläderna berättar också något om filmen; dess tidsanda, stämning och vilken känsla filmmakarna vill förmedla genom färger, stilar och så vidare.

Mask eller smink säger också något om både karaktären och om filmberättelsen som helhet. Även när en karaktär ser osminkad ut, ska man veta att det krävs en hel del för att se osminkad ut på film – foundation och puder av olika slag används nästan alltid för att framhäva vissa drag, reflektera eller balansera ljuset på ett visst sätt eller korrigera saker som man vill tona ned i utseendet. Till mask hör också håret – frisyrerna.

Scenografi handlar om hur man bygger upp ett scenrum – vilka möbler och saker som finns där och hur de placeras i förhållande till karaktärerna och kameran. I en tidstypisk film, bunden till en viss tid, är scenografin oerhört viktig både på en övergripande och mer detaljerad nivå, eftersom den ska få publiken att verkligen känna det som att vi flyttas tillbaka (eller framåt) till den tid då berättelsen utspelar sig.

Vi är bäst! nominerades till Guldbaggar i alla dessa tre kategorier, och vann också det prestigefyllda priset för Bästa mask och Bästa scenografi.

Förslag på övningar:

- Dela in eleverna i mindre grupper och låt hälften av grupperna arbeta med filmen och hälften med seriealbumet. De ska "samla" på tidstypiska detaljer i ord och bild – hur får vi i filmen veta vilket år det är? Hur vet vi det i boken? Vad har karaktärerna för kläder i film respektive bok? Pratar de till och med om sina kläder? Vad finns det för andra detaljer som genast låter oss veta att det här inte utspelar sig nu? (Tips: titta på saker som telefoner, reklamskyltar, glasögonmodeller etc). Låt grupperna redovisa muntligt för varandra och illustrera med exempel ur bok och film.

- Låt sedan varje grupp forska i politik, mode och populärkultur för ett decennium mellan 1950 och 1990. De ska hitta en eller flera politiska frågor eller händelser som var viktiga. De ska också ta reda på vilka trender som gällde – hur klädde man sig? Hur sminkade man sig? Vad gjorde man och vad åt man? De kan samla information via internet, intervjua föräldrar, äldre släktingar samt lärare och annan personal på skolan.

- Låt varje grupp också ta reda på en eller ett par olika musikstilar som var populära under det aktuella decenniet, samt leta fram ett musikstycke och ett klipp ur en film som hör till tidsperioden. Grupperna redovisar sedan för klassen. Om ni vill kan ni också göra väggplanscher/collage över de olika decennierna att sätta upp i klassrummet.

- Dela in eleverna i mindre grupper och låt varje grupp välja en bit ur seriealbumet (2-5 sid) som de dramatiserar och filmar med hjälp av telefon, iPad eller filmkamera, så som scenen är upplagd i boken. Visa filmerna för varandra och jämför med motsvarande scen i filmen (om det finns en sådan). Diskutera likheter och skillnader – vad är likt och vad skiljer sig, i repliker, ordning på händelser, var det utspelar sig etc? Vilken version gillar eleverna bäst och varför?

Adaptionsanalys

– att jämföra bok och film

Även om bok och film i detta fall skiljer sig åt, så finns det ändå tillräckligt många gemensamma nämnare för att vi tydligt ska kunna se att filmberättelsen är baserad på seriealbumet. Två saker som tydligt skiljer sig åt mellan de två berättelserna är dels dramaturgin (ordningen på och utvecklingen av händelser), dels karaktärernas sammansättning (hur och vilka de är).

I boken presenteras händelserna lite mer som isolerade episoder, och även om vissa trådar plockas upp senare så kan varje kapitel sägas vara en liten berättelse i sig. Filmen å sin sida följer inte helt strikt en klassisk dramaturgi med anslag/presentation – fördjupning – konflikt-upptrappning – konfliktupplösning – avtoning. Men den har ändå mer av en röd tråd knuten till tjejernas uppstart av punkbandet och utvecklingen av vänskapen med Hedvig (som inte finns i boken), samt hur hon blir viktig för att medla mellan

Klara och Bobo i konflikten om vems kille Elis egentligen är. Denna konflikt är också helt annorlunda gestaltad och behandlas på ett annat sätt i boken, där Coco aldrig behöver avslöja för Klara att hon närmat sig Elis, utan tjejerna istället upptäcker att killarna redan träffat nya flickvänner.

Klaras och Bobos karaktärer är också lite annorlunda sammansatta i filmen jämfört med i boken, där de på ett sätt är mer komplexa och motsägelsefulla. Klara, som i filmen är tuff och positiv, gråter av nervositet inför spelningen och framstår allmänt som mer sårbar. Coco i boken är inte nervös för spelningen och bryter inte ihop när hon råkar skära sig i handen, vilket Bobo i filmen gör. Å andra sidan är Cocos ångest över ensamheten och förhållningssätt till sitt eget utseende gestaltat på ett vemodigare och mer utlämnande sätt i serien jämfört med hur vi tillåts uppfatta Bobo i filmen.

Förslag på övningar:

- Låt varje elev välja en karaktär – Coco/Bobo, Klara eller Hedvig/Matilda (de ska alltså fokusera på karaktären i ett av medierna, inte båda!). Varje elev skriver en karaktärsbeskrivning (utifrån filmen eller boken) av sin karaktär – namn, ålder, familj, vad hon tycker om och inte tycker om, hur hon är o s v. Läs upp för varandra i klassen, jämför och diskutera de likheter och skillnader mellan de olika karaktärerna som kommer fram.
- Dela in eleverna i mindre grupper och låt dem leka detektiver. Varje grupp ska göra en lista på saker som skiljer sig åt mellan film och bok. Läs upp listorna, skriv upp varje skillnad på tavlan och diskutera hur olikheterna ser ut, och varför ni tror att man ändrat i adaptationen från bok till film. Är det t ex mer eller mindre spännande med Hedvig istället för Klaras syster Matilda? Vilken version av berättelsen om punkkillarna i Solna tycker eleverna bäst om och varför? Varför är den konflikten uppbyggd olika i film och bok?
- Diskutera i helklass hur Coco/Bobo är olika som karaktär i boken respektive filmen. Vad spelar exempelvis hennes familjekonstellation för roll för hur vi ser henne som karaktär? Vilket intryck får vi av henne i filmen när hon blir panikslagen över blod? Vilket intryck får vi av henne i serien när hon är ledsen över att Klara blir ihop med Elis?
- Diskutera också hur Klara skiljer sig åt som person mellan film och bok. Framställs hon som tuffare och mer dominant i filmen för att hon inte, som i serien, har en storsyster "på sin sida"?
- Diskutera hur tjejernas familjer och vad som händer hemma skiljer sig åt respektive liknar varannat i bok och film.

Andra teman och ämnen att arbeta med

Få saker sätter igång vår fantasi så bra som berättelser; både litteratur och film har en enorm förmåga att engagera såväl vårt tanke- som vårt känsloliv. Det kan därför vara tacksamt att även diskutera andra saker i anslutning till att man delat upplevelsen av en berättelse. Ta vara på elevernas egna tankar, idéer och associationer, och använd gärna berättelsen som en utgångspunkt varifrån man kan hämta exempel eller låta sig inspireras till att lära sig mer om sådant som förekommer i berättelsen. Att låta eleverna prata om och arbeta med allt från historia och språk till värdegrundsfrågor med avstamp i en filmad berättelse fungerar ofta väldigt bra, eftersom många elever blir motiverade till aktivitet och kreativitet när kultur används i undervisningen.

När man arbetar med känsliga frågor, som döden, sorg, sjukdom och liknande, är din pedagogiska fingertoppskänsla och din kännedom om dina elever din viktigaste vägvisare i hur du utformar arbetet. En del övningar passar i vissa klasser att göra i grupp eller helklass, andra kanske enskilt eller som hemuppgift. Ibland kan man förhålla sig väldigt fritt till boken/filmen och mest låta den fungera som en inledande inspirationskälla. Det är du som pedagog som avgör vilka frågor du vill jobba med, och på vilket sätt.

Förslag på övningar:

- Coco/Bobo och Klara har ganska olika hem- och familjeförhållanden. Ändå har de det gemensamt att de är i en ålder då föräldrar, oavsett hur de beter sig, ofta upplevs som jobbiga och pinsamma. Diskutera hur en bra förälder är! Diskutera också hur ni upplever Coco/Bobos förhållande till sina föräldrar och hur Klara (och Matilda i boken) verkar uppleva sina föräldrar.
- Diskutera Hedvigs reaktion efter att hennes mamma lagt sig i hennes vänskapsrelation med Bobo och Klara. Varför är Hedvigs mamma upprörd? Var Hedvigs hårklippning frivillig? Hur upplevde eleverna den scenen?
- Diskutera hur ni tycker att Bobo beter sig när hon närmar sig Elis – i boken och i filmen. Är det juste mot Klara? Vilka skillnader finns det i hur detta sker mellan boken och filmen? Har Elis något ansvar i situationen? Hur tror eleverna att han tänker?
- Klara och Bobo är bästisar och gör allt tillsammans. Men det finns också – framförallt i filmen – antydning till viss avundsjuka mellan dem. Framförallt tycks Bobo känna att Klara är den som tar initiativ och får mycket uppmärksamhet. Hur upplever eleverna vänskapsförhållandet mellan Bobo och Klara? Är det så att Klara bestämmer mycket? Och är det i så fall bara hennes ansvar, eller beror det också på Bobo själv – att hon är lite lugnare och mer blyg?
- Låt eleverna i mindre grupper göra en kort serie tillsammans om vänskap och/eller familjeliv. Det ska finnas en liten konflikt i berättelsen som klaras upp på något sätt. Om ni har tillgång till kamera, iPad eller telefon kan ni filma miniberättelserna och använda serierna som bildmanus.
- Diskutera i helklass varför tjejerna inte vill kalla sig tjejband, och varför fritidsledarna så gärna vill presentera dem som ett sådant.

- Vad är ett pojkband? Är det samma sak som ett band med bara killar? Varför kallar vi det fotboll när män spelar, men damfotboll när kvinnor spelar?
- Hur reagerar Klara och Bobo när de blir utsatta för kränkningar och ifrågasättanden av sina skolkamrater? Reagerar de olika? Bryr de sig? Tycker de kanske rent av att det är roligt att provocera lite och avvika från normen?
- Hur reagerar Hedvig när de närmar sig henne? Hur utvecklas Hedvig under berättelsens gång?
- Låt varje elev ta med sig en serie, från en tidning, nätet eller ett seriealbum, till skolan och berätta om den för klassen. Vad handlar den om? Vilka personer finns med och hur är de? Hur är teckningsstilen? Vem har gjort den? Är den svensk eller utländsk?
- Diskutera sedan i helklass hur serier liknar och skiljer sig från andra sorters litteratur. Finns det serier för vuxna? Kan serier handla om vad som helst?

Tips för vidare fördjupning

Böcker för elever:

Cederborg, Stefan, Hjärnpunka, 2014, Opal

Foley, Douglas, Habib – meningen med livet, 2005, Bonnier Carlsen

Kadefors, Sara, Nyckelbarnen, 2010, Bonnier Carlsen

Garton, Måns & Unenge, Johan, Livet enligt Rosa och en kille som heter Ville, 2005, Bonnier Carlsen

Böcker för lärare:

Janson, Malena (red.), Introduktion till filmpedagogik, 2014, Gleerups

Länkar:

Artikel med vidare lästips för att prata genus i skolan:
skolvarlden.se/artiklar/vaga-prata-om-genus

Tips, idéer och information för detta finns också på SO-rummets sida:
so-rummet.se/kategorier/samhallskunskap/genus-och-jamstallldhet

Filmarkivet är en rik källa att ösa ur för att hitta informations-, upplysnings- och reklamfilm från förr:
www.filmarkivet.se

För support kontakta: bollnas.se/mediecentrum

Produktionsuppgifter

Vi är bäst!, Sverige, 2013

Regi: Lukas Moodysson

Manus: Lukas Moodysson & Coco Moodysson

Foto: Ulf Brantås

Producent: Lars Jönsson

Medverkande: Bobo – Mira Barkhammar, Klara – Mira Grosin,

Hedvig – Liv LeMoyne

Aldrig godnatt

Författare: Coco Moodysson

Förlag: Kartago Förlag,

Tryckeri: Fälth & Hässler, Värnamo, juli 2008.